

Přehled výzkumných metod

Kateřina Vlčková

Přednášky k Základům pedagogické
metodologie

PdF MU Brno

Definice výzkumné metody

- **Výzkumná metoda**
  - Obecný metodologický nástroj k získávání a zpracování dat
  - Systematický postup k shromáždění faktů,
  - Systém záměrných poznávacích úkonů, zkoumání a myšlení
- **Výzkumná technika**
  - Užší pojem
  - Dílčí, operační nástroj, který cíleně realizuje strategický záměr vymezený zvolenou metodou

Př.

Metoda: **explorativní metoda**

- zaměřena na zjišťování údajů prostřednictvím výpovědí

Technika: **dotazník, interview, beseda, anketa**

Dělení metod

1/ Metody objevovací, metody zjišťování faktů

- Např. pozorování, experiment, testy, obsahová analýza textu

2/ Metody zpracování údajů

- a) metody kvalitativního hodnocení získaných údajů
  - zjišťování vztahů – analytické, porovnávací a generalizační postupy
- b) metody kvantitativního hodnocení (statistické postupy)

Nelze striktně rozdělit (př. testy – zjišťovací, ale obsahují i stanovené metody vyhodnocování a zpracování).

Dělení metod zjišťování faktů

1/ empirické metody

- pozorování
- experiment
- dotazník
- rozhovor
- obsahová analýza dokumentů
- testy
- aj.

2/ teoretické metody

- analýza, syntéza + dedukce, indukce
- modelování (myšlenkový experiment)

3/ historicko-srovnávací metody

- m. genetická, srovnávací, historicko-srovnávací
- m. historická

Dělení metod empirického výzkumu

- **Metody kvalitativního výzkumu**

- Participační pozorování
- Etnografické interview
- Aj.

- **Metody kvantitativního výzkumu**

- Experiment
- Standardizované testy, testy, didaktické testy
- Strukturované pozorování
- Dotazníky
- Strukturované interview
- Atd.

Metody empirického kvantitativního výzkumu

- **Explorativní metody**
  - např. dotazník, anketa, interview
- **Ratingové metody**
  - např. posuzovací stupnice; expertní šetření
- **Metoda Q-třídění**
- **Psychosémantické metody**
- **Obsahová analýza**
- **Testy**
- **Projektivní metody a techniky**
  - např. slovní asociační experiment, testy nedokončených vět, analýza dětské kresby
- **Metody měření sociálních vztahů**
  - např. sociometrie
- **Pozorování**
- **Experiment**

Explorativní metody

- **Dotazník**
  - vymezený výzkumný vzorek
- **Anketa**
  - oslovují se lidé jakkoli, snížena možnost využití výsledků pro vědu
- **Autobiografie**
  - popsání průběhu života
- **Interview**
- **Beseda**
  - více účastníků rozhovoru najednou
- **Explorativní metody jsou v pedagogice nejvíce používané, ale měly by být více používány i jiné metody a techniky.**
- **Jejich výhodou je snadná dostupnost.**

Ratingové metody

- **posuzovací stupnice (škály)**

- = Posuzovací otázky – základ pro vyjádření názoru odborníků na hodnotu posuzované kvality na stupnici

- Zajišťují objektivnost

- Umožňují kvantitativní zachycení jevu

- Neplést se škálovanými položkami dotazníku – tam jsou škály jako baterie otázek, které tvoří obsahový celek

- **expertní šetření**

- Zjištění stanoviska odborníků k určitému problému

- Výsledky lze statisticky zpracovat

Metoda Q-třídění

- Někdy považována za jednu z variant ratingových metod
- Zkoumají se postoje
- Je založena na balíčku karet (60 -120) s napsanými postoji k nějakému problému
- Karty se třídí do hromádek na základě normálního rozložení (nucená volba)
- Př. Třídí typy respondentů podle postojů
- Výhoda: respondenti jsou více nuceni k vyhraněnějším postojům než v dotazníku

Psychosémantické metody

- **Zkoumají individuální významy, interpretace slov apod.**
- **Používáno zejm. v psychologii**
- **Př. Testy nedokončených vět, metoda slovních asociací atd.**
- **V ped. Výzkumu používána technika sémantického diferenciálu**
  - **Soubor 12 posuzovacích sedmibodových škál**
  - **póly škály tvoří protichůdná adjektiva (těžký – lehký)**

Obsahová analýza

- **analýza osobní dokumentace**
- **a. školské a školní dokumentace**
- **a. školních ukazatelů**

- **Způsoby provádění analýzy**
  - **Nekvantitativní**
  - **Kvantitativní**
    - **Obsahové prvky se kvantifikují**
    - **Vyjadřuje se jejich frekvence, pořadí nebo stupeň**

Testy

- **psychologické testy**
  - Nejčastěji se používají testy inteligence a testy osobnosti
- **psychomotorické testy**
  - Zkoumají předpoklady pro pohybové činnosti a jejich osvojení
- **didaktické testy**
  - Především zaměřeny na měření školního výkonu žáka
- Přesné, objektivizované měření osobnostních kvalit, činnosti osobnosti, výkonů (zejm. znalostí)
- Dobrá možnost statistického zpracování dat

Projektivní metody a techniky

- **verbální metody**
  - slovní asociační experiment
  - testy nedokončených vět
    - *Můj otec je ...*
    - *Mám rád ....*
    - *Když mám volný čas, tak ...*
  - projektivní interview
    - Např. se dětem ukazují obrázky zaměřené na dětský svět
    - Rorschachův test - skvrny
- **grafické**
  - analýza dětské kresby (kresba rodiny, postavy)
- **manipulační techniky**
  - Ohýbání drátu (praktická inteligence, manuální zručnost)
  - Lüscherův test – barvy – zkoumá se osobnost
  - Pantomima, hraní rolí

Metody měření sociálních vztahů

- **Měření mezilidských vztahů, vztahy mezi žáky, učiteli, žákem a učitelem, rodičem a dítětem,...**
- **sociometrické techniky**
  - Zkoumají např. žákovu preferenční stupnici lidí, se kterými komunikuje
  - Sociogram – grafické schéma komunikace, vztahů
- **techniky zkoumající preferenční postoje**
  - Měření preferencí učitele k žákům apod.

Pozorování

- **pozorování jako výzkumná metoda**
- **pozorování jako východisko interakční analýzy**
  - **Interakční analýza je technika používaná pro zjištění stavu struktury a činností ve skupině**
  - **Př. Interakce ve výuce – co dělá učitel a žák a jak často, apod.**

Experiment

- **Přesněji: Experimentální metoda**
- **Dvě skupiny (kontrolní a experimentální)**
- **Manipuluje se s proměnnými**
- **Odhalují se kauzální souvislosti (příčina – následek)**
- **V rámci experimentu se používají různé metody a techniky sběru údajů (dotazník, škálování, testy atd.)**

Volba výzkumných metod ve výzkumu

- Závisí na cíli výzkumu
- Výzkumná metoda se ověřuje v předvýzkumu (validita, reliabilita atd.) – zejména nová technika nebo adaptovaná
- Nepracovat jen s 1 metodou nebo technikou
- Zvážit + a – každého vybraného nástroje
- Bereme v úvahu i své zkušenosti s danou metodou
- Materiální vybavení, zda potřebujeme instruované pomocníky, zda je metoda standardizovaná a je k ní manuál
- V jaké kombinaci budeme metody používat

Příklady použití metod

znalosti	didaktický test
chování, interakce ve třídě	pozorování
vztahy, klima	sociometrie, interview, projektivní techniky
postoje	dotazník, interview škály, Q-metodologie, ratingové techniky, anketa, psychosémantické metody
osobnost	testy, projekční techniky, autobiografie
praktické dovednosti, zručnost,	manipulační techniky
účinnost výukového postupu, učebnice	experiment